

Överby 100 år

Från gamla rutiner till modern teknik

Jämför man modern trädgårdsproduktion med näringen sådan den praktiserades på Överby år 1915 är det lätt att se den hisnande utveckling som skett. Man grips dock av den uppfattningen, att de tekniska framstegen på skolan under de första decennierna inte helt kunde följa allmänna trender, säkert beroende på de kroniska finansiella svårigheterna och kanske för att trädgården kunde hållas i gång med mindre insatser än skolans många övriga verksamheter.

I Hjalmar Gustavssons historik (1955), beskrivs läget år 1944 så här:

”Trädgården omfattade 0,43 ha. Från en ringa början med några fruktträd samt kål- och rotfruktland hade trädgården under föreståndarens och trädgårdsmästarens ledning småningom utvecklats. År 1944 omfattade den 37 fruktträd, 104 bärbuskar, varmbänkar med 40 fönster, kallbänkar med 25 fönster samt tvenne växthus. Det ena, 8x26 m, uppfördes år 1943 för odling av tomat och det andra något mindre och försett med värmeledning, användes för plantuppdragning.”

Det här var läget efter de 30 första åren, då skolans flyttning till Margreteberg redan stod för dörren. Nu uppgjordes ett omfattande byggnadsprogram för skolan i Esbo och redan 1947 uppfördes två växthus i storleken 30 x 7 m och snart utökades arealen med ytterligare två hus av samma storlek. I ny skepnad är två av dessa hus ännu i användning, medan två ersattes med ett modernt blockhus på 1990-talet.

Med trädgårdsmästarutbildningens inträde på överbyscenen år 1971 gällde det att sträva till en teknisk nivå som den yrkesmässiga trädgårdsproduktionen uppnått under decennierna efter kriget. Det första stora steget var byggande av roshuset, vid tiden ett modernt 1000 m²:s växthus. Med detta hus kom automatik och belysningsarmatur in i bilden. En intressant detalj i sammanhanget är att på 1990-talet blev det aktuellt att restaurera roshuset för en mera tidsenlig odlingsteknik, men man avstod från projektet av ekonomiska skäl. Vål det, för idag finns det över huvud taget inte mera någon marknad för inhemsk ro-

senproduktion.

En elev av idag kunde nog förvåna sig över arbetsrutinerna från förr, och då behöver man inte gå till tiderna i Åbo som trädgårdsmästare Torsten Berglund så gärna beskrev; då trädgårdsjorden gödslades med innehållet från latrintunnorna och hästen assisterade i plantskolan och visste exakt när den skulle gå och var den måste stanna.

Som exempel kan däremot tas läget på Överby i medlet av 1970-talet. I de fyra mindre husen gällde ännu äldre teknik och endast ett av husen, där plantuppdragning skedde, var varmt året runt. Odlingssjorden byggdes upp första året (efter att huset desinficerats med formalin) av ett lager halmbalar på vilket lades stallgödsel och överst torv. Här odlades gurka. Andra året hade ingredienserna delvis förmultnat och homogeniserats och efter vinterns ångning mot ”jordtrötthet” (ett uttryck för odlingssjordens innehåll av patogener) planterades tomat. Tredje året odlades i samma jord luktärter på våren och krysantemer på hösten varefter jorden kastades ut och bidrog till jordförbättring i plantskolan.

Bevattningen sköttes i krukodlingarna med slang och sprutkanna, men i jordbäddarna var det redan droppbevattning som gällde. Gödslingen sköttes med separata flyttbara gödselblandare som kopplades

till bevattningsystemet där det behövdes. Luftningen i de gamla husen sköttes manuellt, det var dejourens sak att bedöma luftningsbehovet, veva upp fönstren och stänga dem då solen gick i moln. Värmen distribuerades genom ett ventil- och rör-system av varierande dimensioner, allt ihopsvetsat av förmånligt inhandlade begagnade delar. Ett fåtal ventiler kunde mera stängas. Växtskyddets punktinsatser gjordes med ryggspruta medan lukten av bladafumpatroner ibland mötte en på morgnarna som ett tecken på att dejourerna utfört rökning under natten.

Med 80-talet började pengarna rulla. Nationens ekonomi blev stegvis överhettad, kommunalförbunden levde ett eget liv och budgeterna växte med 5–10 % per år, den förestående reformen av yrkesutbildningen verkade förpliktande. Maskinparkerna förnyades, trädgården fick först sin Kubota-traktor och sedan sin första Bobcat och mycket annat. Utbyggnaden av skolan tog fart, nytt skolhus med kök och matsal, III:ans och IV:ans internat byggdes. En ny värmecentral för tung brännolja stod för uppvärmningen av skolfastigheterna via ett internt fjärrvärmesystem (som senare visade sig vara illa byggt). Förnyelsen innebar att alarmen från växthusen inte längre gick till rektorns kök!

För trädgårdsutbildningens del kul-

minerade expansionen med ett nytt stort växthus (nr 8), arbetshallar i anslutning till det och hela parkskolan. Rullborden gjorde entré, och digitaliseringen kom in i växthusen. Växthusklimatet, bevattningen och gödslingen styrdes hädanefter från datorn i lärarrummet.

Allt föreföll bäddat för en ljus framtid, men då kom motreaktionen. Djup ekonomisk recession i Finland i början av 90-talet, kommunerna tog åt sig makten över kommunalförbunden för att sanera ekonomin och ett förändrat statsandelssystem drabbade framförallt de små yrkesutbildningsenheterna.

För skolträdgårdens del förde det ändå något gott med sig, som delvis kanske sammanhänge med att Överby fick sin första direktionsordförande som var framgångsrik trädgårdsföretagare, **Anders Åström** och till överträdgårdsmästare anställdes **Fredrik Regårdh**, rikssvensk yrkesman, som med sin finska trädgårdsutbildade hustru Elina och familj flyttade in på gården.

Fredrik var inställd på en kort sejour, men har nu 24 år bakom sig på skolan. Hans styrka låg i mångsidiga företagarerfarenheter, stor yrkesskicklighet, en ändlös vilja att förkovra sig och ingen belastning av trädgårdens och skolans tidigare historia och rutiner.

Skolträdgårdens verksamhetsidé omprövades utgående från herrarnas branschsyn och de ekonomiska realiteterna. En grundtanke under tidigare år hade varit att trädgårdens odlingsplan i undervisnings-syfte skulle omfatta största möjliga antal trädgårdsprodukter och odlingstekniker. Produktpriserna hölls låga för att locka kunder och för att kompensera eventuella kvalitetsbrister, vilket irriterade yrkesodlare som ansåg att skolan dumpade priserna.

Anders och Fredrik omfattade båda tan-

ken att det bästa ur undervisningssynvinkel är att tekniken är modern, odlingarna sköts proffsigt, produkterna håller god kvalitet och verksamheten är ekonomiskt bärkraftig.

På 2000-talet inleddes förhandlingar om ägarbyte då Överby-enheten skulle lämna samkommunen och sammanslås med yrkesinstitutet Sydväst. Förvaltningen omorganiserades och många bifunktioner såsom trädgårdsbutik, kosthåll och internat lades ut på privata entreprenörer. Trädgården blev en mera självständig ekonomisk enhet vars resultat nu noggrannare kunde följas upp. Fastighetsägaren, Svenska småbruk och egna hem, förhöll sig allmänt positivt till tekniska förbättringar och skolan allokade beredvilligt medel till trädgårdens verksamhet utgående från de överskott som verksamheten genererade.

Resultatet ser vi idag, en stor välskött trädgård som levererar plantor av hög kvalitet på ett marknadstillvänt sätt. Prisnivån följer marknadsläget och tekniken, både växtskydd, bevattning och gödsling, fyller tidens miljökrav. Till och med i plantskolan för containerplantor har ett cirkulerande system för bevattningsgödsling installerats.

Man kan med glädje notera att skolträdgården idag i många avseenden är en föregångare och förebild för yrkesodlare och Fredrik Regårdh får ofta agera sakkunnig inför odlarkåren.

Inom yrkesutbildningen har det alltid varit en utmaning att hålla en sådan teknisk nivå på utrustningen och kunskapsnivå hos den undervisande personalen som svarar mot arbetslivets krav, både för dagen men helst också för framtiden.

En beklaglig paradox ligger däri att i takt med att standarden på skolträdgården stigit har de studerandes medverkan i arbetet på skolan kontinuerligt minskat.

Tor Lindholm

